

Seminarie Duurzame
Gebouwen

Integratie van circulaire economie in overheidsopdrachten

18 juni 2021

De circulaire economie in de context van overheidsopdrachten voor werken

Hoe kan circulariteit in het bestek worden geïmplementeerd?

Sophie JACQUES
EQUAL Partners

PRESENTATIE VAN DE SPREKER

Sophie Jacques, partner bij EQUAL PARTNERS, is sinds 2012 lid van de Brusselse balie.

Zij wijdt zich aan het administratief recht en meer bepaald aan overheidsopdrachten. Op dit gebied adviseert Sophie overheidsinstanties en particuliere ondernemingen, zowel bij het opstellen als bij de uitvoering van contracten, en behandelt zij procesrechtelijke aspecten. Sophie geeft ook opleidingen in overheidsopdrachten en heeft een bijzondere belangstelling voor circulaire bouw bij overheidsopdrachten.

Sophie Jacques zal in haar presentatie trachten een antwoord te geven op de volgende vragen:

- Hoe moet u uw opdracht opstellen? Wat is het doel van de opdracht?
- Wat zijn de selectiecriteria die een aanbestedende overheid in zijn bestek kan opnemen om een aannemer met ervaring op het gebied van circulaire bouw aan te wijzen?
- Wat zijn de gunningscriteria die een aanbestedende overheid in zijn bestek kan opnemen voor de selectie van een aannemer met ervaring op het gebied van circulaire bouwen?
- Hoe kunnen problemen die zich tijdens de uitvoering van de opdracht kunnen voordoen, het best worden voorkomen in het stadium van de opstelling van het bestek?

Voor meer informatie kunt u terecht op

<https://equal-partners.eu/nl/>

AFKORTINGEN

- ▶ OO : Overheidsopdracht
- ▶ OG : Opdrachtgever
- ▶ ON : Ondernemer

INLEIDING

- ▶ Overheidsopdrachten: één van de belangrijkste hefboomen van de ecologische overgang
- ▶ Voorbeeldrol van aanbesteders
- ▶ OO: sleutelrol in de circulaire economie
- ▶ In de praktijk: blijft het complex en beperkt

DOELSTELLING VAN DE PRESENTATIE

- ▶ Pistes aanreiken voor het opstellen van een bestek waarin de circulaire economie wordt geïntegreerd

OVERZICHT VAN DE PRESENTATIE

- I. Het opstellen van de opdracht
- II. Selectiecriteria
- III. Gunningscriteria
- IV. De uitvoering van de opdracht

I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

- Identificatie van de behoeften
  - ▶ Fundamentele stap: correcte en nauwkeurige omschrijving van de behoeften
  - ▶ Rekening houden met de circulaire economie bij het bepalen van de behoeften:
    - *De aan te besteden opdracht uitdenken in een circulaire-economiebenadering*
    - *Globale visie op het moment van de lancering van de opdracht*

I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

- Bepaling van de doelstelling van de markt
  - ▶ Integratie van doelstellingen op het gebied van circulaire economie in het onderwerp van de opdracht
  - ▶ Directe gevolgen voor:
    - *De gunningscriteria*
    - *Uitvoeringsvoorwaarden van de opdracht: technische specificaties*

I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

- Voorafgaande raadpleging (art. 51 wet)
  - ▶ Twee doelstellingen:
    - *Vorbereiding van de toewijzing van de opdracht*
    - *De ondernemers op de hoogte brengen van de projecten en eisen*
  - ▶ Beperkingen :
    - *Mag de concurrentie niet verstoren en mag niet leiden tot een schending van de beginselen van non-discriminatie en transparantie*
    - *Geen vooronderhandeling*
    - *Noodzakelijkerwijs voor de start van de procedure*

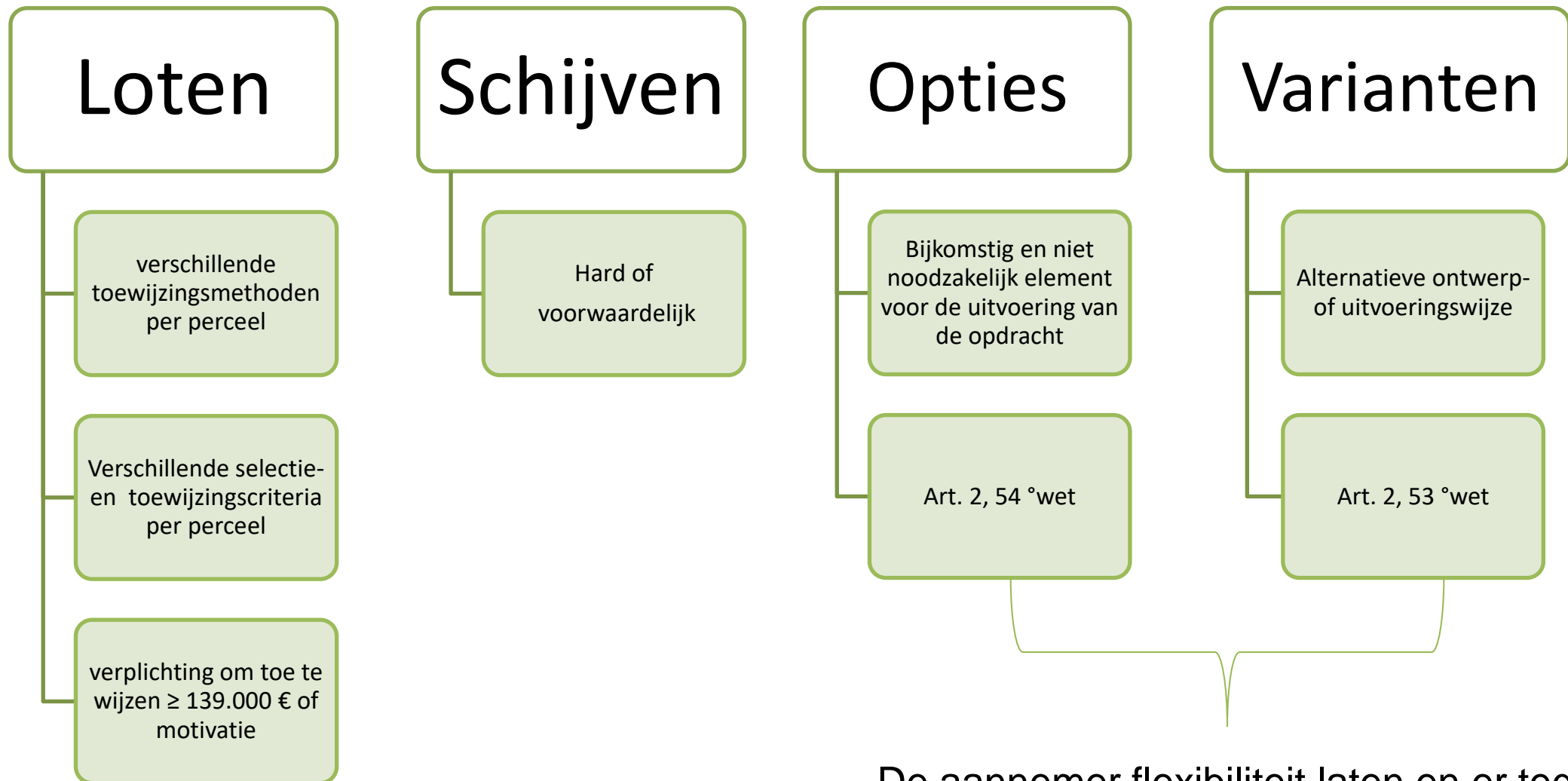
I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

- Voorafgaande deelname van kandidaten of inschrijvers (art. 52 wet)
  - ▶ Maatregelen om de gelijke behandeling te garanderen, waaronder
    - *de mededeling van relevante uitgewisselde informatie en*
    - *vaststelling van een passende termijn voor de ontvangst van inschrijvingen*
  - ▶ Zo niet, dan moet de aanbesteder de gegadigde of inschrijver ondervragen
  - ▶ Zo niet, dan heeft de aanbesteder de mogelijkheid tot uitsluiting

I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

• Segmentering van de behoefte

De aannemer flexibiliteit laten en er tegelijkertijd voor zorgen dat de doelstellingen worden gehaald (technische bepalingen)

I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

- Positieve punten

- Nieuwe ontwerpen (creativiteit)
- Referentie-actoren (hergebruik)
- Materiaalbank (werflink.eu)
- be.circular > bewustmaking (label)
- Groenboek van de EU
- Rolverdeling (Bouwteam)
- Opdracht Design & Build
- Inspiratie van burens
- Eerste ervaringen lopende

I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

• Negatieve punten

- Gebrek aan ervaring
- Meerkost van de circulaire economie
- Vermogen om kosten te ramen
- Impact op de planning
- Weinig flexibel / wetgeving / kader
- Risico = verhoging prijzen door aannemer
- Ereloon architecten en studiebureaus
- Nieuwe beroepen
- Gebrek aan visie en integratie in het programma van de ontwerpers
- Gebrek aan verdeling van middelen
- Heterogeniteit van bestekken tussen aanbesteders

I. OPSTELLEN VAN DE OPDRACHT

• Oplossingspistes

- Een bouwplan op lange termijn ontwikkelen (aanpassingsvermogen)
- Standaardbestek voor werken / diensten
- Adviseurs voor opdrachtgevers
- Toegankelijk platform, delen van gegevens (pooling)
- Kleine werven
- Opleidingen circulariteit in de beroepscategorieën (Arch / Ing)
- Aankoopcentrales
- TOTEM -> LCA (levenscyclusanalyse) van materialen > hulp bij ontwerp

II. SELECTIECRITERIA

- De selectiecriteria (Art. 71 wet) kunnen betrekking hebben op:
  - ▶ de bekwaamheid om de beroepsactiviteit uit te oefenen,
  - ▶ en/of economische en financiële capaciteit,
  - ▶ en/of technische en professionele capaciteit
- ▶ Criteria in verband met en in verhouding tot het voorwerp van het contract!
- ▶ Toereikendheid ten aanzien van wat nodig of nuttig is voor het nemen van de beslissing van toewijzing en voor de motivering ervan
- ▶ geen gegevens opvragen indien u niet over de nodige interne of externe deskundigheid beschikt om deze te verwerken

II. SELECTIECRITERIA

- Aandachtspunten

- ▶ Passend niveau van eis (art. 65 KB Overheidsopdrachten)
- ▶ Termijn voor de referenties (art. 68 KB Overheidsopdrachten)
  - *Werken: max. 5 jaar + prestatiecertificaten*
  - *Leveringen of diensten: max. 3 jaar*
- ▶ Criterium van economische draagkracht gekoppeld aan omzet: art. 67 KB => niet meer dan het dubbele van de waarde

II. SELECTIECRITERIA

- Positieve punten

- ▶ Maakt het mogelijk een visie te hebben op het bedrijf - organigram
- ▶ Bedrijfsmethodologie
- ▶ Openstelling naar andere bedrijven
- ▶ Openstelling naar KMOs
- ▶ Gerichte referenties
- ▶ Zekerheid van een referentiepersoon (milieubeheer)
- ▶ Verbetering van de kwaliteit van bouwwerken

II. SELECTIECRITERIA

- Negatieve punten

- ▶ Gebrek aan referenties
- ▶ Probleem van precieze criteria
- ▶ Risico op discriminatie
- ▶ Complexiteit van de selectiedossiers + toename van de termijnen
- ▶ Ontoereikend erkenningsstelsel
- ▶ ISO-normensysteem
- ▶ Gebrek aan aansluiting bij de actoren van de bouwwereld
- ▶ Gebrek aan kennis van de aanbestedende partij
- ▶ Strengheid van de wetgeving

II. SELECTIECRITERIA

- **Oplossingspistes**

- ▶ Erkenningssysteem
- ▶ Opleiding
- ▶ Duidelijke maar niet te ambitieuze selectiecriteria
- ▶ Criteria niet te selectief + open
- ▶ Zet een referent in de bedrijven
- ▶ Markten toewijzen
- ▶ Modelclausules lastenboek

II. SELECTIECRITERIA

- Technische en professionele capaciteiten
  - ▶ De inschrijver levert ten minste **één referentie** die in de afgelopen vijf jaar is uitgevoerd en betrekking heeft op:
    - *het voorwerp van de opdracht (renovatie of bouw van een gebouw volgens de principes van circulair bouwen of in het kader van een winnend of erkend project zoals Be Circular of een gelijkwaardig initiatief);*
    - *met een totale uitvoeringswaarde van ten minste 400.000 euro exclusief BTW;*
    - *waarvoor de uitvoering van de werken reeds is begonnen.*
  - ▶ De inschrijver legt in een nota van max. 1 pagina uit welke **principes van circulair bouwen in het kader van de werf zijn toegepast** en wat de relevantie van het referentieproject is.

II. SELECTIECRITERIA

• Technische en professionele capaciteiten

Voorbeeld

- ▶ Het **minimumbedrag** van 400.000 euro exclusief BTW mag alleen betrekking hebben op bepaalde posten die worden uitgevoerd volgens de beginselen van een circulaire bouw in het kader van een meer algemene opdracht voor werken. De inschrijver geeft in zijn nota, met bewijsstukken, aan hoe het totaalbedrag van de volgens de principes van circulaire bouw uitgevoerde posten het bedrag van € 400.000 exclusief BTW bereikt. Dit bedrag van 400.000 euro excl. btw heeft uitsluitend betrekking op de milieuaspecten van de werkzaamheden en niet op de sociale aspecten van de circulaire economie (bv. werkzaamheden uitgevoerd door een aangepast werkbedrijf, enz.).
- ▶ De inschrijver vermeldt in zijn nota de datum waarop de werkzaamheden van de referentie zijn begonnen, alsook de naam en de contactgegevens van een referentiepersoon. De verwijzing gaat vergezeld van ten minste één door de bevoegde autoriteit afgegeven of medeondertekend **bewijs van goede uitvoering** of, indien de begunstigde een particuliere koper was, van een verklaring van de koper, of bij gebrek daaraan, van een eenvoudige verklaring van de inschrijver.

II. SELECTIECRITERIA

- Technische en professionele capaciteiten

Voorbeeld

- ▶ **Minimumeisen: in het bedrijf moet één persoon specifiek verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van en het toezicht op het milieubeleid van het bedrijf.** De onderneming moet aantonen dat haar activiteiten bijdragen tot de ontwikkeling van nieuwe markten voor milieubeheer. Eén persoon in het bedrijf heeft een diploma in milieubeheer of gelijkwaardig.
- ▶ Met "**nieuwe opdrachten milieubeheer**" bedoelt de aanbesteder dat de inschrijver moet aantonen dat er een aanpak omtrent milieubeheer wordt toegepast. Deze eis moet worden gelezen in samenhang met vorige paragraaf. Het bedrijf moet aantonen dat zich inschrijft in een circulaire-economiebenadering, d.w.z. op het gebied van de renovatie van gebouwen met hergebruikte materialen of de toepassing van circulaire-economiebeginselen. Dit voorschrift kan zo nodig worden aangevuld, met name ten aanzien van het voorwerp van de opdracht.

II. SELECTIECRITERIA

- Economische en financiële capaciteiten

Voorbeeld

- ▶ De inschrijver levert een verklaring op erewoord aan betreffende de **totale omzet voor de activiteiten waarop de opdracht betrekking heeft** (werf volgens de principes van de circulaire bouw), over maximum de laatste drie beschikbare boekjaren, afhankelijk van de datum van oprichting van de vennootschap / firma of van de aanvang van de activiteiten van de ondernemer, voor zover de informatie over deze omzetcijfers beschikbaar is
- ▶ De totale omzet voor de activiteiten waarop de uitgeschreven opdracht betrekking heeft, over maximum **de laatste drie boekjaren** (2017, 2018 en 2019), moet **ten minste XX euro** bedragen.

III. GUNNINGSCRITERIA

- Gunningscriteria (art. 81 wet): bepaling van de economisch voordeligste aanbidding?
  - ▶ Op basis van de prijs
  - ▶ Op basis van de kosten (met gebruikmaking van een kosteneffectiviteitsbenadering, zoals een levenscycluskostenberekening)
  - ▶ Op basis van de beste prijs-kwaliteitverhouding

III. GUNNINGSCRITERIA

- Een gunningscriterium
  - ▶ moet verband houden met het voorwerp van de opdracht
  - ▶ kan de aanbesteder geen onvoorwaardelijke vrijheid van keuze geven
  - ▶ moet uitdrukkelijk worden vermeld in het bestek of in de bekendmakingsdocumenten van de opdracht
  - ▶ moet de beginselen van het Gemeenschapsrecht eerbiedigen, in het bijzonder het beginsel van non-discriminatie en gelijke behandeling
  - ▶ moet verifieerbaar zijn
- Bijv.: vraag de aannemer wat hij voorstelt:
  - ▶ in termen van recycling - terugwinning van materiaal
  - ▶ garantie...

III. GUNNINGSCRITERIA

- **Positieve punten**

- ▶ Verlenging van de garantieperiode
- ▶ Bestaande instrumenten voor materiaalkeuze (TOTEM, NIBE)
- ▶ Criterium: percentage hergebruik
- ▶ Integreer de aannemer
- ▶ Onderhoudscriterium
- ▶ Toekenningscomité voor criteria + subjectief

- **Negatieve punten**

- ▶ Aanbesteder: prijs is het enige criterium
- ▶ Geen typebestek
- ▶ Moeilijke integratie van KMO's bij complexe criteria

III. GUNNINGSCRITERIA

• Oplossingspistes

- ▶ Vaststelling van een norm voor onderhoudskosten
- ▶ Inschakeling van een multidisciplinair gunningscomité
- ▶ Rekening houden met gebruiks- en milieukosten
- ▶ Bedrijven verantwoordelijk maken voor onderhoud en gebruik.
- ▶ Ontwerpers verantwoordelijk maken
- ▶ Facilitator:
  - Federaal
  - Centralisatie / Inventaris van goede praktijken
  - Beïnvloeding / Doorgeefluik naar wetgeving
  - Typebestek

III. GUNNINGSCRITERIA

- De organisatie, kwalificaties en ervaring van het personeel dat met de uitvoering van de opdracht is belast

Voorbeeld

De aanbestedende overheid hecht groot belang aan de technische en organisatorische bekwaamheid van **het team dat voor de opdracht wordt ingezet**. De aanbesteder moet zich ervan verzekeren dat het team over de relevante ervaring en technische vaardigheden beschikt om een project uit te voeren dat deel uitmaakt van de circulaire economie.

Daartoe leveren de inschrijvers de volgende informatie

[niet alles moet noodzakelijk gevraagd worden] :

- De **samenstelling** en de **werking** van het team dat voor de uitvoering van de opdracht wordt ingezet
- De **opleiding** en **kwalificaties** van de werfleider en bedrijfsleider, waaruit blijkt dat zij kennis hebben omtrent circulaire economie
- De **beroepservaring** van de werfleider en bedrijfsleider [of anderen] bij de uitvoering van opdrachten voor renovatie- of bouwwerkzaamheden, uitgevoerd volgens de beginselen van de circulaire bouw.

III. GUNNINGSCRITERIA

- De verwachtingen van de aanbesteder in het bestek duidelijk maken:

*"De aanbestedende overheid zal meer punten toekennen aan inschrijvers die een contractteam [of een werfdirecteur of -manager] voorstellen met **meerdere jaren ervaring specifiek in de circulaire economie** in de sociale huisvesting in vergelijking met een andere sector".*

"Voor de aanbestedende overheid is de ervaring van het team dat met de uitvoering van de opdracht is belast [of de directeur - of de werfleider] met renovatie of bouw volgens de beginselen van circulair bouwen een doorslaggevend element ten opzichte van de opleiding en de kwalificaties."

- Geef een gradatie aan tussen werfleider en bedrijfsleider, enz.
- Vermeld de weging voor dit gunningscriterium en voor de subcriteria.

III. GUNNINGSCRITERIA

Voorbeeld

Hergebruik van houten spanten (XX punten)

- ▶ De aanbestedende overheid is van mening dat het vanuit het oogpunt van de circulaire economie van essentieel belang is dat de op het terrein aanwezige materialen worden hergebruikt. De technische bepalingen van het bestek zijn in overeenstemming met deze aanpak. De aanbestedende overheid wil de voorkeur geven aan bedrijven die zich volledig inzetten voor de circulaire economie. De inschrijver legt een methodologische en/of technische nota (maximum 2 bladzijden) voor over het hergebruik/ de recyclage van de houten spanten die volgens de technische clausules niet op de site zullen worden hergebruikt (XX m²). De inschrijver zal de methode beschrijven die hij zal toepassen vanaf de ontmanteling van de overtollige houten spanten tot het gebruik van deze spanten. De aandacht van de inschrijvers wordt gevestigd op het feit dat de aanbestedende overheid bij de analyse van de scores met name rekening zal houden met de schaal van Lansink. Deze schaal rangschikt de aanbevolen oplossingen voor afvalverwerking als volgt: hergebruik, recycling en compostering.
- ▶ De score wordt beoordeeld volgens de classificatie "Uitstekend", "Goed", "Gemiddeld", "Slecht", "Geen", hetgeen overeenkomt met 20 punten, 15 punten, 10 punten, 5 punten en 0 punten.

SCHAAL VAN LANSINK

Preventie

Hergebruik

Recyclage

Energieterugwinning

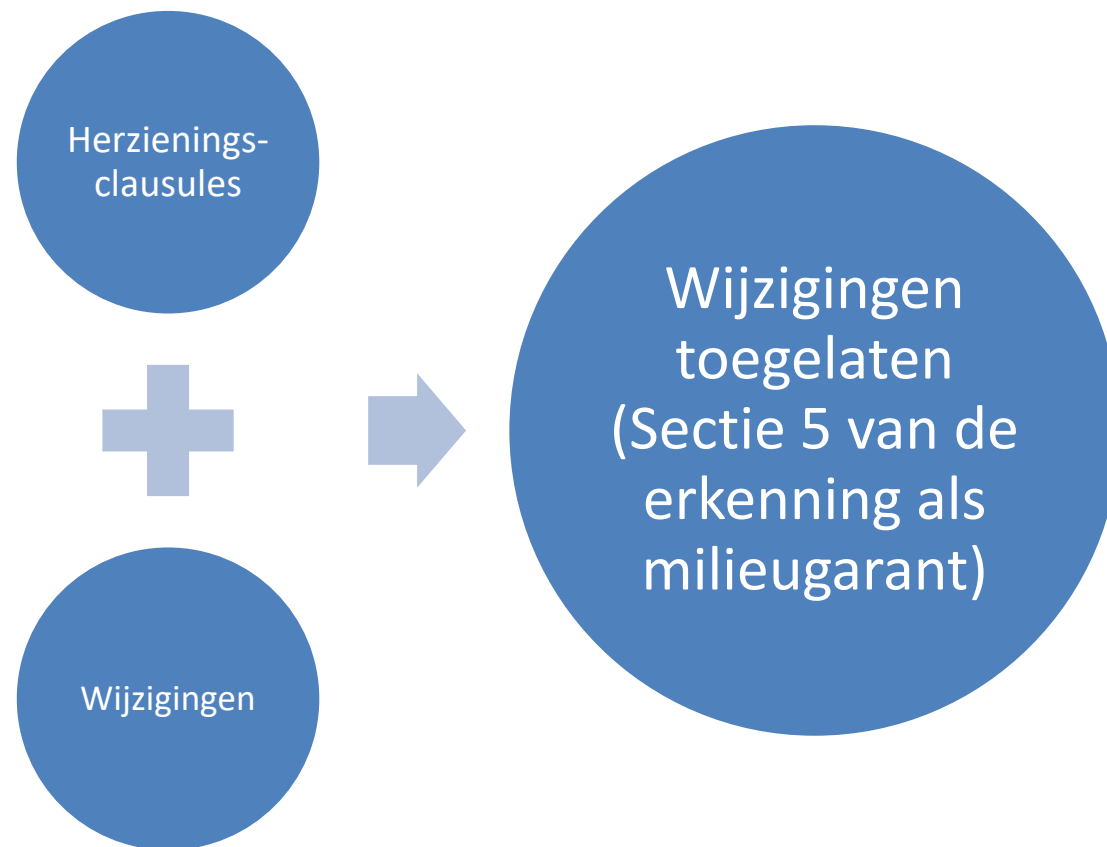
Verbranding

Stort

IV. UITVOERING VAN DE OPDRACHT

- Toegelaten herzieningen

IV. UITVOERING VAN DE OPDRACHT

- De herzieningsclausule (art. 38, lid 1)
- Een wijziging kan zonder nieuwe aanbestedingsprocedure worden aangebracht indien ze, *ongeacht de geldelijke waarde ervan*, was voorzien :
  - ▶ in de oorspronkelijke aanbestedingsdocumenten
  - ▶ in de vorm van een duidelijke, precieze en ondubbelzinnige herzieningsclausule.
- De herzieningsclausules moeten het volgende aangeven:
  - ▶ het toepassingsgebied,
  - ▶ en de aard van eventuele wijzigingen,
  - ▶ alsook de voorwaarden waaronder zij mogen worden gebruikt.
- Ze staan geen wijzigingen toe die de algemene aard van de opdracht of raamovereenkomst zouden wijzigen

IV. UITVOERING VAN DE OPDRACHT

- Het voordeel van deze clausules is dat ze aanbesteders in staat stellen te anticiperen op mogelijke onvoorziene omstandigheden tijdens de uitvoering van het contract, zonder beperking van het bedrag.
- De enige verplichting: wees nauwkeurig en doorzichtig bij het opstellen van deze clausule
  - ▶ Wees duidelijk over de toepassingsvoorwaarden van de herzieningsclausule om de onzekerheid zoveel mogelijk te beperken
- De aanbesteder moet bij de keuze van de aanbestedingsprocedure rekening houden met de mogelijke kosten van de uitvoering van de herzieningsclausule.

IV. UITVOERING VAN DE OPDRACHT

• Positieve punten

- ▶ Mogelijkheid tot anticiperen en vrijheid in de wijze van anticiperen voor de aanbesteder (herzieningsclausule)
- ▶ Herzieningsclausule: voorzien hoe ze zal worden toegepast
- ▶ Vangnet: onvoorziene gebeurtenis > wijzigingen van het contract voorzien in de regelgeving
- ▶ Gescheiden "installatieprijs" en "leveringsprijs"
- ▶ Actiemiddelen voor de aanbesteder (standaard: boetes en dwangsommen)

IV. UITVOERING VAN DE OPDRACHT

• Negatieve punten

- ▶ Gebrek aan capaciteit bij de aanbesteder om doeltreffende bestekken te schrijven (bv. technische component)
- ▶ Voorspelling van behoeften (bijv. begroting)
- ▶ Gevolgen van wijzigingen voor begroting en planning
- ▶ Veranderingen = hogere kosten
- ▶ Architecten: gehechtheid aan hun project
- ▶ Gebreken van de aannemer: moeilijker om de opdracht opnieuw te lanceren
- ▶ Gebrek aan langetermijnvisie
- ▶ Onvoorspelbaarheid van de verschillen tussen de materialen > onvoorspelbare gebeurtenis: vordering van de aannemer
- ▶ Moeilijk om een herzieningsclausule te schrijven
- ▶ Gebrek aan speelruimte bij bouwvergunningen

IV. UITVOERING VAN DE OPDRACHT

Oplossingspistes

- Clausules
  - ▶ Wijzigingsclausule: Hergebruikte materialen > Nieuw: OK, maar milieukosten moeten in andere posten worden gecompenseerd.
  - ▶ Herzie tijdens de uitvoering van het contract de vooropgestelde doelstellingen (bv. schrijnwerk: prestaties), actiemiddelen voorzien > Plan B voorzien
  - ▶ De algemene doelstellingen bepalen: probleemoplossingsmethodologie.
- Raamovereenkomst / innovatiepartnerschap / concurrentiegerichte dialoog > het project in co-constructie definiëren
- Haal er deskundigen bij (bijv. Rotor)
- Groepswork: uitwisseling van ervaringen (Aannemers - Architecten - Juristen - Ingenieurs - Adviseurs)
- Geldboeten en forfaitaire boetes

TE ONTHOUDEN VAN DE PRESENTATIE

- Centraal element: het bestek
  - Belang van marktonderzoek
  - Bepaal het doel van de opdracht
  - Denk na over de segmentatie van de behoefte (percelen, varianten, opties)
  - Respecteer de selectiecriteria die zijn weerhouden
    - ❖ Alleen criteria behouden die kunnen worden geëvalueerd
    - ❖ En hang daar een minimumeis aan vast
  - Verifieerbare gunningscriteria die niet voor interpretatie vatbaar zijn
  - Anticiperen op de uitvoering van de opdracht: herzieningsclausules

TOOLS, WEBSITE EN LINKS

- ▶ Wet van 17 juni 2016 betreffende overheidsopdrachten:
http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2016061719&table_name=wet
- ▶ Koninklijk besluit van 18 april 2017 betreffende de plaatsing van overheidsopdrachten in de klassieke sectoren :
http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2017041810&table_name=wet
- ▶ Koninklijk besluit van 14 januari 2013 tot vaststelling van de algemene regels voor de uitvoering van overheidsopdrachten :
http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2013011409&table_name=wet
- ▶ Voor hulp bij het schrijven van uw bestek☺
<https://equal-partners.eu/nl/contact>

CONTACT

Sophie JACQUES

Advocaat

 : 02/899.98.12

E-mail : sophie.jacques@equal-partners.eu

